

Prikazi i osvrti

O NALAŽENJU I NAVJEŠTANJU ISTINE U CRKVI

W. Beinert, *Vom Finden und Verkünden der Wahrheit in der Kirche. Beiträge zur theologischen Erkenntnislehre.* Hrsg. von G. Kraus, Herder 1993., 369 str.

Od početka Crkva djeluje sa zahtjevom da je ona stup i uporište istine (1 Tim 3,15). Međutim, ništa nije više osporavano, kako u prošlosti tako u sadašnjosti, kao ovaj zahtjev, koji je temelj njezina postojanja. Ekumenski i pastoralni razlozi zahtijevaju danas da se iznova raspravi pitanje kako Crkva može spoznati i posjedovati istinu. Iako posjeduje istinu živoga Boga, Crkva je, konkretno, mora uvijek iznova nalaziti i naviještati radi ljudi, kojima je potreban Kristov spas. Opravdanje ovog zahtjeva osnovna je zadaća Crkve.

Ovim se pitanjem autor bavi sustavno, kroz dugi niz godina, na razini nauke o teološkoj spoznaji kao temelju sustavne spoznaje istine u Crkvi i po Crkvi. Njegova istraživanja na ovom području što ih je od 1967. do 1991. godine objavljivao u raznim časopisima, ponuđena su čitateljima 1993. godine sabrana u jednoj knjizi u izdanju Herdera. Sedamnaest radova podijeljeno je u pet tematskih cjelina.

U 1. poglavlju govori se o događanju istine u Crkvi. Kroz raščlambu odnosa istina-dogma-konfesija autor, u prvom prilogu, želi dati pokušaj određenja našeg navještanja. Naglašavanje vrijednosti navještanja nakon Sabora ukazuje na njegov misionarski i ekumenski značaj. U dijalogu i ekumenizmu radi se, u konačnici, o istini. Istina koju poznajemo je višedimenzionalna, jer naš ograničeni duh može zahvatiti tek pojedine njezine vidove. Kršćanska istina nije statična, već beskonačni živi dinamizam. Bog je istina i istodobno savršena spoznaja istine. U Isusu Kristu objava i istina su identične, istina dobiva spasenjsku funkciju. U pitanju istine kršćanstvo nema teoretskih

problema, već praktični problem izgubljenog jedinstva u istini. Dogma je istina vjere, formuliranje objavljene istine što ga valja prihvatiti. Kod dogme se mora razlikovati spasenjska istina i ljudski izričaj. Zbog višedimenzionalnosti istine dogma nije dostupna prirodnoznanstvenoj pojmovnosti i kritici. Ona smjera na otajstvo. Drugi vatikanski sabor ističe da i druge Crkve i crkvene zajednice imaju elemente istine. Dogma, nauka, ispovijesti vjere konfesija mogu se pokazati ne samo kao zapreke već i poticaj za razgovor. U drugom prilogu autor se bavi pitanjem na koji je način Crkva u posjedu istine te kako ona upoznaje i posjeduje istinu. Odgovor na pitanje o istini uvjetovan je sadržajem pojmova objava, Crkva i vjera. Do spoznaje istine dolazi se u vjeri posredovanjem Crkve, koja ima svjedočanstvo iskustva povijesnog očitovanja. Cijela je Crkva subjekt nalaženja istine. U zajedničkom procesu spoznaje i posredovanja vjere postoji pet oblika svjedočanstava: predaja tumači Pismo kao normu normans, učiteljstvo ga precizira, teologija aktualizira, a vjernici otvaraju njegovoj jezgri što stvara život.

U drugom poglavlju Beinert proučava istinu dogme u njezinoj povijesnosti. Pitanje o relativnom u crkvenoj poruci je pitanje problema odnosa božanske poruke i ljudske povijesnosti. Odnos povijesnosti i vječnosti tumači Krist. U njemu se susreću povijest i vječnost. Krist je norma sve povijesnosti. Isusov spas dolazi na način povijesnosti. Vječno i povijesno su uvijek zajedno u poruci Crkve. Univerzaliziranje Kristove egzistencije djelo je Duha. Zadaća je teologije iznova premisliti prenošenje i primanje poruke u ovom vremenu. U drugom prilogu govori se o povijesnosti i vjeri, dogmi danas. Zadaća je hermeneutike tumačiti povijesne činjenice. Teološki govor dotiče transcendentnu stvarnost, ali je ne može primjereno buhvatiti. Njezina je jezgra Neizrecivo, Misterij, što ga valja prihvatiti u vjeri. Kršćanski je navještaj u zajednici Crkve povijestan. Javlja se problem posredovanja i tumačenja predanih istina vjere. Crkva je vjerodostojan tumač dogmatskih izričaja. U ovom tumačenju, kao 1. stupanj, dolazi Pismo kao norma normans, zatim formulacije učiteljstva što tumače biblijski sadržaj, te, kao 3. stupanj, pravila za tumačenje dogmatskih tekstova. Treći prilog u ovom poglavlju bavi se ulogom dogme u kršćanskoj vjeri. Pojam dogma po sadržaju je objavljena istina, po obliku riječ učiteljstva, po vrijednosti nepogrešiv izričaj vjere. Autor potom precizira zadaću teologije kao službe prakticiranja vjere. Vjera reagira na datost objave. Da dogmi jest confessio, da Bogu. Vjera se artikulira u pojedinim dogmama. Kao izričaj u vremenu, dogma je izričaj iskustva. Neki se izričaj može dogmatizirati ako ponazočuje prvotno iskustvo apostola. Dogma je predaja sadržaja, vjera je pounutrašnjenje danog sadržaja. Teologija nije isključivo u službi učiteljstva, već s učiteljstvom u službi cijelog zajedništva vjere, u biti pastoralno uvjetovana. Baveći se rasprom o tome koja je slika Isusa prava te prigovorom da Crkva manipulira time, autor, u četvrtom prilogu pod naslovom "Što je Crkva učinila od Isusa", pokazuje raščlambom da je Crkva, koja želi propovijedati, a ne opisivati Isusa, ostala vjerna velikoj

misionarskoj zapovijedi te da je pravo pitanje što može Isus od nas učiniti.

Treće poglavlje posvećeno je traženju istine u teologiji. U prvom prilogu govori se o odnosu teologije i kršćanske egzistencije. Vjera shvaćena kao prihvaćanje Božje objave i potpuno predanje Bogu nezamisliva je bez refleksije. To vrijedi za sve kršćane, posebice za teologe. U povijesnom pregledu odnosa teologije kao znanosti i kršćanske egzistencije autor ukazuje na razdoblje povezanosti, do 13. st., te od srednjega vijeka razdoblje odvojenosti teologije i duhovnog života. Danas se teolozi opet zauzimaju za sintezu teologije i duhovnosti. Teologijom, što teži k spoznaji Boga, može se baviti samo vjernik. Nutarnji uvid duhovnog iskustva pretpostavka je teološke misli. Teolog posreduje od kerigme do confessio u dogmi. U drugom prilogu autor se bavi problemom provjere teoloških izričaja. To se pokazuje kao osnovni problem današnje teologije. Njezina je zadaća iznova prikazati vjerodostojnost i dostojanstvo vjere. Na temelju svog ustroja čovjekova spoznaja ima samo tri mogućnosti provjere istinitosti znanstvenih izričaja: neposrednog osvjetljenja razumom, pomoću dedukcije od najviših principa do spoznaje stvarnosti, i putem iskustva. Teološki izričaji stoje međusobno u hijerarhijskom odnosu i mogu se svesti na temeljni izričaj da je Isus Krist Božja objava u Riječi i kao takav nositelj božanske objave. Ova rečenica ima povijesni i meta-historijski dio. Teološki problem počinje kod metahistorijskog dijela. Odatle, osnovni je zadatak teologije verificirati izričaj da postoji Bog. To je pretpostavka svih drugih izričaja. Kršćani se pozivaju na posredno iskustvo Boga. Postoji iskustvo stvarnosti po povjerenju. Tko se bavi znanošću, traži smisao. Teologija tematizira pitanje o smislu što se neizravno postavlja u drugim znanostima. Treći prilog govori o potrebi i teškoći govora o Bogu. Na problem ukazuje ne samo kršćanska nauka o Bogu, već i postojanje ateističkih struja i pokreta te klima "Božje odsutnosti". Dok teološka literatura 70-ih godina naglašava Božju upitnost, kasnije dolazi do traženja Boga kroz pitanje o smislu. Kako govoriti o Bogu u sekulariziranom svijetu nije samo pastoralna tema već temeljno pitanje dogmatike. Danas postoji skepsa pred vjerom u Boga jer suvremena svijest živi iz iskustva Božje odsutnosti i sučeljavanja s tehnički usavršenom patnjom u svijetu što se opire slici Boga koji ljubi svijet. Potrebno je govoriti o Bogu kao tumačenju postojanja, o Bogu kao spasu. Gdje se smisleno govori, mora se govoriti o Bogu. Govoriti o Bogu, filozofa ne zadovoljava. Jasnija artikulacija temeljne stvarnosti nalazi se u Svetom pismu. To više nije govor o njemu, već njegov govor. U četvrtom prilogu govori se o kratkim formulama vjere. Pastoralni razlozi pokrenuli su suvremenu diskusiju o pitanju kako sažeto i razumljivo formulirati vjeru. Kroz povijesni pregled autor otkriva njihovu svrhu i narav. Nalaze se od početka u kršćanstvu. Temelj ekumenizma nije samo Sveto pismo, već i ove Credo formule pripadaju zajedničkom dobru. Danas ove formule žele biti poziv na vjeru. Simbol ima normativnu snagu, dok su kratke

formule katehetskog značaja. Svaka formula, kao i simboli, znači reduciranje vjere. Kriterij reduciranja je koncentracija. Kratka formula postiže smisao kad vodi k simbolu vjere. U petom prilogu, na primjeru transignifikacije, autor govori o mogućnosti i potrebi novog dogmatskog tumačenja. Na to potiču kako liturgijska konstitucija SC, koja govori o mnogostrukoj Kristovoj prisutnosti, tako ekumenski kontakti, što traže novo obrazloženje, te rasprava o euharistiji, što ju je izazvala nizozemska teologija. Rješenje problema ovisi o tom što je dogmatski izričaj, koji je potvrda prasyjedočanstva. Nastanak dogme predstavlja put od tri faze: najprije biblijsku datost, zatim tekstu blizu tumačenje te dogmatska formula kao službeno normativno tumačenje. Primjer za nastanak dogme nudi tridentski dekret o euharistiji. Novo prericanje istina vjere traži se iz eshatološke dimenzije Crkve: Krist nije samo došao, on je onaj koji dolazi. Ono zahtijeva proučavanje povijesnog konteksta nastanka dogmi. Suvremeno tumačenje želi se, zahvaljujući teologiji misterija i fenomenologiji, nadovezati na razumijevanje za međuosobne stvarnosti kao i na značenje simbola u shvaćanju stvarnosti.

U četvrtom poglavlju govori se o nalaženju istine u napetosti odnosa između učiteljstva i teologije. U promišljanju ovog odnosa autor, u prvom prilogu, opisuje najprije pokušaje rješenja, a zatim prelazi na teološku analizu te naznačuje odrednice. Kao pokušaje rješenja spominje dvije teorije. Jedna, koju zastupa L. Scheffczyk, daje prednost učiteljstvu, dok druga, H. Künga, teologiji. Prema Beinertu, oba se rješenja zasnivaju na tendenciji hijerarhiziranja. On ukazuje na uvjetovanost odnosa. Učiteljstvo ne može vršiti službu bez teološkog rada. Teologija je uvjetovana učiteljstvom kao normom. Učiteljstvo se ne može pozvati ni na posebnu karizmu Duha: on je dan cijeloj Crkvi. Učiteljstvo i teologija nisu sebi cilj i temelj, već su službe u Crkvi. Zajedničko učiteljstvu i teologiji jest vezanost uz riječ Božju, u istoj službi u Crkvi vođenoj Duhom. Razlikuju se u obvezatnosti izričaja, temelju autoriteta, pastoralnom naglašavanju. Prema LG 27, učiteljstvo ima ulogu moderatora, promicatelja i zaštitnika vjere. Teologija u Crkvi ima zadaću otvaranja razumijevanju vjere u pravcu čovjekova spasa. Poslanje Crkve traži suradnju teologije i učiteljstva. U drugom prilogu ovog poglavlja autor pokušava odrediti odnos između teologije, tradicije i učiteljstva, bez naglašavanja jedne ili druge veličine. One se nalaze u dvostrukom odnosu. Vertikalna relacija: one imaju zadaće unutar Crkve, a određene su ulogom Crkve prema Božjem planu spasenja. Horizontalna razina: one su veza posredovanja između objave i vjere. Riječ Božja u Svetom pismu apsolutno obvezuje. Biblija je, pod zakonom jezika i povijesnosti, potrebna tumačenja. Tradicija je put na kojem riječ Božja ostaje neiskrivljena i stiže do novih naraštaja. Crkva je čuva uz pomoć Duha Svetoga. Teolog kao član Božjeg naroda tumači učiteljske izričaje i nastoji učiniti razumljivim sadržaj vjere. Radi se o pastoralnom problemu.

Peto poglavlje govori o istini u zajednici vjere. Prvi prilog bavi se apostolstvom Crkve kao teološkom kategorijom. Povijesno-dogmatski opis ovog atributa Crkve ukazuje na to da je apostolska zajednica mjerodavna za crkvenu stvarnost svih vremena. Dogmatski, apostolstvo je kriterij crkvenog nauka i organizacije. Apostolski početak nije samo povijesni početak već i konstitutivni element Crkve. Za teologiju apostolstvo je kriterij prepoznavanja kristološke kvalitete Crkve. Povijesno apostolstvo drži Crkvu na pravom kursu susreta s eshatološkim Kristom. Teologija mora poštovati zakon promjene u kontinuitetu - sadržaj vjere prenijeti u sadašnjost zajednice vjere. Predaja apostola je nepromjenljiva i istodobno aktualna stvarnost. Poruku o spasu teologija treba osvijetliti i produbiti. Verificiranje teološkog izričaja treba se pozvati na apostolsko svjedočanstvo. Događaj Krista provjerava se u vjeri. U drugom prilogu govori se o katolištvu kao vlastitosti Crkve. Katolištvo označava puninu milosti za cjelokupnu stvarnost stvorenja. Crkva je sakrament ovog spasenjskog događaja za svijet. Autor podvlači važnost ove teme radi situacije Crkve i društva. Danas se razbija slika eurocentrizma i eurokršćanstva, kada je jedinstvo značilo uniformnost, a katolištvo reduciranje mnoštva na jedno. Drugi vatikanski sabor predstavlja katolištvo kao pomirenu različitost. Katolištvo proizlazi iz najdublje naravi Crkve. Prema LG, to je iz jedinstva Oca, Sina i Duha Svetoga ujedinjeni narod. Unutarbožanski život je savršeno zajedništvo osoba u savršenoj životnoj komunikaciji. To omogućuje Ljubav. Katolištvo je ondje gdje je Duh Sveti na djelu. U prošlosti, katolištvo se u Crkvi shvaćalo vertikalno, prednost je imalo jedinstvo. Biblijski, Crkva je zajedništvo mjesnih Crkava (horizontalno). Euharistija je vidljivi znak katolištva Crkve. Teologija katolištva zahtijeva sveobuhvatno promišljanje na svim područjima života, što su za Crkvu i u Crkvi relevantni. Katolištvo valja ostvariti unutar kršćanstva, zatim na razini odnosa s drugim religijama te u stvarnosti stvorenja. Puninu milosti valja posredovati svijetu kao Božjem stvorenju, da bi sve integrirala u cjelokupnu spasenjsku stvarnost. U trećem prilogu autor želi povijesno-teološki i sustavno donijeti elemente za komentar formule o papinoj nepogrešivosti. Ovu dogmu valja shvatiti u okviru tadašnje ekleziologije, kada je Crkva gledana kao centraliziran hijerarhijski organizam. Na Prvom vatikanskom saboru radilo se o razjašnjenju juridičkih odnosa. Njegova definicija prima smisao samo u jednoj integralnoj ekleziologiji. Tumačenje Drugog vatikanskog sabora, kroz teologiju zajedništva, označava preokret u ekleziologiji. LG daje cjelovit pogled na Crkvu, koja je pravi nositelj božanskih obećanja i sredstvo njegova plana spasenja. LG 25 tumači da se Crkvi obećana nezabudivost nalazi u papi i biskupskom zboru. Jedinstvo karizme pokazuje da temeljno razilaženje u mišljenju između pape, biskupa i zajednice vjernika nije moguće. Svi primaju iz jednog izvora, od Duha Svetoga. Ako papa ne stoji na početku tradicije nego je u lancu procesa posredovanja, i on je prije svojih odluka, upućen na živi kontakt sa

zajedništvom. Zajedništvo Crkve ostaje živo tek onda kad je ona zajedništvo u jedinstvu. Koncilijarnost Crkve tema je četvrtog priloga. Činjenice iz prošlosti i ekumenska rasprava u sadašnjosti traže, prema autoru, potanja istraživanja pojma koncilijarnosti. Autor se najprije osvrće na povijest pojma u ekumenskome pokretu. Koncilijarnost je danas u svim Crkvama ne samo prihvatljiv pojam već i izraz sadašnje predodžbe o potrebnom jedinstvu. Ona je ukorijenjena u naravi Crkve, koja je po naravi zajedništvo. Koncilijarnost pretpostavlja dovršeno jedinstvo. Bez euharistijskog nema koncilijarnog zajedništva. Daljnji uvjeti koncilijarnosti: jedinstvo u ispovijesti, u službama, i u svjedočanstvu pred svijetom. Kao crkvena struktura, pretpostavlja čuvanje najveće moguće različitosti unutar zajednice i među njima. Teološki, elementi koncilijarnosti nalaze se već u novozavjetnoj ekleziologiji. Crkva je od početka koinonia. U zapadnoj Crkvi je u tijeku povijesti zanemaren njezin koncilijarni ustroj te je prevladala juridička ekleziologija. LG 23 iznosi teologiju mjesne crkve. Ona je pravo mjesto za ostvarenje koncilijarnosti.

Ovom vrijednom knjigom, koju kao izdavač potpisuje G. Kraus, profesor dogmatike iz Bamberga, skromno je obilježena 60. godišnjica autorova života. Bogata bibliografija na 18 stranica, što se nalazi na kraju knjige (1964.-1992.), govori o njegovu značajnom doprinosu posaborskoj teologiji, posebice na području ekleziologije, mariologije i teološke epistemologije. Čitanje ovih stranica znači ne samo obogaćenje na razini proučavanja nauke o teološkoj spoznaji već i poticaj i konkretnu pomoć u pastoralnoj službi nalaženja i navještanja Božje Istine što pomiruje sve ljude i povezuje ih.

Anto Šarić

KRŠĆANSKA NADA PRED IZAZOVIMA SUVREMENOSTI

Ivan Devčić, *Obzori nade*, Katolička bogoslovija u Rijeci, Rijeka 1995., 299 str.

Nedavno sam u njemačkom listu "Christ in der Gegenwart" pročitao kraći tekst poznatog njemačkog teologa H. Friesa, u kojem se on na veoma proživljen način osvrće na svoj duži boravak u bolnici. Ono što je spomenutog teologa u bolnici duboko ganulo bila je neočekivano velika, nesebična i strpljiva zauzetost mladih bolničara i bolničarki za bolesnike, koju je on doživio na vlastitoj koži. Tim mladim ljudima on upućuje svoje veliko 'hvala' i zaključuje kako među mladima današnjice, usprkos često slušanoj prosudbi u crkvenim redovima o očajnom stanju suvremene mlade generacije, ima ipak